

Araştırma Makalesi

Irak'taki Bankaların Karlılığını Etkileyen Faktörler¹

Sezer ÖKSÜZ

*Sorumlu Yazar, Çankırı Karatekin Üniversitesi, MYO
sezeroxuz@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9567-8142*

Imad Mohammed ALI AHMED ALI

*Serbest Araştırmacı
alie27370@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4055-1221*

Öz

Bankalar güçlü bir ekonomik sistemin en önemli aktörleri arasında yer almakta, makroekonomik olarak ülkenin refah seviyesinde de önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle, bankaların finansal performanslarının ölçülmesi ve bu performansa etki eden faktörlerin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, 14 Irak bankasının 2015-2021 yılları arasındaki finansal oranlarının aktif ve özsermaye karlılığı üzerindeki etkisi panel regresyon analizi ile incelenmiştir. Çalışmada oluşturulan modellerde bağımlı değişken olarak aktif ve özsermaye karlılığı, bağımsız değişkenler olarak da toplam aktiflerin logaritması, borç toplamı/aktif toplam, kredi ve alacaklar/aktif toplam, diğer faaliyet giderleri/aktif toplam, sermaye yeterlilik oranı, toplam mevduat/toplam aktif, faiz gelirleri/faiz giderleri, takipteki krediler/toplam krediler ve likit aktifler/toplam aktif oranları kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Irak'taki bankaların aktif ve özsermaye karlılıklarının, bankaların aktif büyüklüğünden, kredi ve alacakların aktif toplamına oranından, mevduatın aktif toplamı içerisindeki payından, sermaye yeterlilik rasyosundan, faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranından ve likit aktiflerden etkilendiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Finansal oranlar, özsermaye karlılığı, aktif karlılığı

Jel Sınıflandırma Kodları: G21, G32, G39

Factors Affecting the Profitability of Banks in Iraq²

Abstract

Banks, one of the most important actors of a strong economic system, play an important role in the macroeconomic welfare level of the country. Therefore, measuring the financial performance of banks and revealing the factors affecting this performance reveals great importance. In this research, the effect of financial ratios on return on assets and return on equity was examined with panel regression analysis for 14 Iraqi banks between 2015 and 2021. Return on assets and equity were used as dependent variables, logarithm of total assets, total debt/total assets, loans and receivables/total assets, other operating expenses/total assets, capital adequacy ratio, total deposits/total assets, interest income/interest expenses, non-performing loans/total loans and liquid assets/total assets ratios were used as independent variables in the models. According to the analysis results, it has been determined that the asset and equity profitability of banks in Iraq are affected by the asset size of the banks, the ratio of loans and receivables to total assets, the share of deposits in total assets, capital adequacy ratio, the ratio of interest income to interest expenses and liquid assets.

Keywords: Financial ratios, return on equity, return on assets

JEL Classification Codes: G21, G32, G39

¹ Bu çalışma yazarlardan Imad Mohammed ALI AHMED ALI'nin, sorumlu yazar Dr. Öğr. Üyesi Sezer ÖKSÜZ danışmanlığında hazırlamış olduğu "Banka karlılığını etkileyen faktörler: Irak'ta bir uygulama" adlı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

² Extended abstract is presented at the end of the article

Geliş Tarihi (Received): 21.10.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 26.12.2023

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Öksüz, S. ve Ali Ahmed Ali, I. M. (2023). Irak'taki bankaların karlılığını etkileyen faktörler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (4), 1461-1475. DOI: 10.18074/ckuiibfd.1379387.

1. Giriş

Bankalar para politikalarının yürütülmesinde önemli aktörler olarak finansal istikrara katkı sağlamaktadırlar. Ekonomik kalkınmaya katkı sağlayan çeşitli hizmetler ve ürünlerin geliştirilmesine odaklanan bankalar, mali ve ticari faaliyetlerin sürekliliğinin sağlanmasında da önemli bir role sahiptir (Zarqan, 2010). Tüm ekonomik sistemlerde, bankacılık sektörü hem kayıt dışı ekonominin önlenmesinde hem de sağlam ve güçlü bir ekonomik sistemin ortaya konulmasında büyük önem taşımaktadır. Bankalar, işletmeler ve bireyler için bir kredi/nakit kaynağı olması yanında atıl fonlarının değerlendirilmesi açısından önemli kuruluşlardır. Bankaların faaliyetlerinin devamlılığının sağlanabilmesi için karlılıklarının sürdürülebilir olması gerekir. Karlılığın sürdürülebilir olması için karlılığa etki eden faktörlerin bilinmesi gereklidir. Bu gereklilikten ötürü, literatürde sıklıkla banka karlılığına etki eden faktörler araştırılmıştır. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomiler için de banka karlılığına etki eden faktörlerin araştırılması, ilgili ekonomilerin gelişmesi için katkı sağlayıcı olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada, Irak bankacılık sektörü için karlılığa etki eden faktörler araştırılmıştır.

2017 Findex anketine göre Irak'ta yetişkinlerin yalnızca yüzde 23'ünün resmi bir finans kuruluşunda hesabı vardır. Ayrıca mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin banka kredisi gibi finansal hizmetlere erişimi çok düşüktür. Ekonomilerin gelişmesi için finansal sisteme erişimin artırılması gerekliliği genel kabul görmektedir. Finansal sisteme erişimin artırılmasında öncü rolü de bankalar üstlenmektedir. Bu nedenle Irak bankacılık sektörünün önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Irak'ta halihazırda 7 devlet bankası, 53 özel sermayeli banka ve uluslararası bankaların 14 şubesi faaliyet göstermektedir. Irak bankacılık sisteminde kamu bankalarının büyük ağırlığı bulunmaktadır. Irak bankacılık sistemi, varlıklarının yaklaşık yüzde 80'ini oluşturan yedi devlet bankasının hâkimiyetindedir. 1991 yılından itibaren Irak'a ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanmış olup mevcut 74 bankadan 52'si 2003 yılından sonra faaliyete geçmiştir. İlgili yıldan bu yana Irak bankacılık sektörü, dünya bankacılık standartlarına ulaşma çabasıyla istikrarlı bir şekilde büyümüştür. Irak Merkez Bankası bankacılık sisteminin rekabet gücünü artırmak için Arap ve uluslararası kurumları çekmek yönünde çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Böylece bir dizi Arap ve yabancı bankaya Irak'ta bankacılık faaliyetleri yürütme izni verilmiş ve bu da sayılarını önemli ölçüde artırmıştır. Diğer Arap bankaları da yerel bankalarda hissedar olmuştur (Kapita, 2022, s.10). Bankacılık sisteminin geliştirilmesi çabalarına rağmen Irak bir nakit ekonomisi olmaya devam etmektedir. 2021 yılından bu yana petrol dışı ekonominin toparlanmasıyla birlikte ek likidite oluşturmuştur. Paranın büyük çoğunluğu, mevduat yerine dolaşımdaki para birimi olmaya devam etmektedir. 2017 Global Findex araştırmasında yüzde 23 olan hesap sahipliği oranı 2021 Global Findex

araştırmasında yüzde 19 olarak belirlenmiştir. Bu durum da bireylerin ve işletmelerin finans kesiminden uzak durduğunu işaret etmektedir. Bunun nedenleri araştırıldığında Irak bankacılık sistemine olan güvensizlik ve bankacılık hizmetlerinin düşük kullanılabilirliğini dikkat çekmektedir (The World Bank, 2022, s.10). Güçlü bir sermaye ve karlılık yapısına sahip bankacılık sistemi ile bu güvenin sağlanması ve tarafların finansal sisteme dahil edilmesi mümkün olabilecektir. Bankaların karlılıkların sağlanması ve devam ettirilebilmesi için karlılığa etki eden faktörlerin bilinmesi şarttır.

Bu çalışmada, Irak'ta 2015-2021 yılları arasında faaliyet gösteren 14 bankanın aktif ve özsermaye karlılıklarına etki eden finansal oranların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bankacılık sektöründe önemli bir potansiyele sahip Irak ekonomisi için bu araştırma sonucunda ortaya çıkacak bulguların politika yapıcılara ve uygulayıcılara önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca literatürde sınırlı çalışma bulunun Irak bankacılık sektörüne ait güncel verilerle yapılan bu çalışma yazındaki bulguları genişleteceği düşünülmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde öncelikle literatürde yapılmış çalışmalar açıklanmış, daha sonra uygulamaya yer verilmiştir.

2. Literatür Taraması

Bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörler üzerine literatürde birçok çalışma yer almakta olup bu çalışmanın amacı ile ilişkili literatürde yer bulan çalışmalar özet bir şekilde Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Bankaların Karlılıklarına Yönelik Yapılan Literatür Çalışmaları

Yazar	Çalışmalar ve Bulguları
Güngör (2007)	Çalışmasında Türkiye'de yer alan 29 bankanın 1990-2005 dönemi arasındaki finansal verilerini panel veri analizi ile incelemiş olup banka karlılığı üzerinde mikro ve makro ekonomik verilerin etkisinin bulunduğunu, faaliyet giderleri değişkeni dışında diğer bütün değişkenlerin banka karlılığına benzer şekilde etki ettiğini tespit etmiştir.
Dietrich ve Wanzenried (2014)	Çalışmalarında düşük, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip 118 ülkedeki 10.165 ticari bankanın 1998 ve 2012 yılları arasındaki finansal verilerini iki aşamalı genelleştirilmiş momentler yöntemi ile analiz etmiştir. Araştırmada gelir düzeyinin banka karlılığının belirleyicileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirlenmiştir.
Dizgil (2017)	Çalışmasında Türkiye'de yer alan 10 büyük bankanın 2009 ve 2017 dönemleri arasındaki finansal verilerini panel veri analiz ile incelemiş bağımsız değişkenler olarak faaliyet gideri oranı, likit aktif/toplam aktif oranı, sermaye oranı, finansal varlıklar/toplam aktif oranı ve sermaye yeterlilik rasyosunu almış, özkaynak karlılığı ile faaliyet gideri oranı, likit aktif, toplam aktif ve sermaye yeterlilik rasyosu arasında anlamlı ilişki tespit etmiştir.

**Tablo 1: Bankaların Karlılıklarına Yönelik Yapılan Literatür Çalışmaları
(Devam)**

Yazar	Çalışmalar ve Bulguları
Ibrahim (2017)	Çalışmasında likiditenin Irak ticari bankalarının karlılığı üzerindeki etkisini incelemiştir. Irak'ta yer alan 5 bankanın 2005-2013 yılları arasında likidite oranlarının karlılık üzerindeki etkisini Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi ile analize tabi tutmuştur. Bağımsız değişkenlerin kredi mevduat oranı, mevduat varlık oranı ve nakit mevduat oranı olarak, bağımlı değişkenin ise aktif karlılığı olarak belirlendiği çalışma sonucunda likidite rasyolarındaki artışın aktif karlılığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Küçükbay (2017)	Çalışmasında Türkiye'deki ve Avrupa Birliğindeki bankaların 2009-2013 yılları arasındaki finansal verilerini baz alarak banka karlılığına etki eden faktörleri panel veri analizi ile incelemiş, banka büyüklüklerini, sermaye oranlarını, mevduat oranlarını, kredi kayıp karşılığı oranlarını bağımsız değişken olarak almış, Türkiye'de yer alan bankaların aktif karlılığını sermaye oranının ve banka büyüklüğünün etkilediğini, Avrupa Bankalarında ise kredi oranı, sermaye oranı, mevduat oranı ve banka büyüklüklerinin etkilediğini tespit etmiştir.
Aydın (2019)	Çalışmasında Türkiye'de yer alan bankaların 2005-2015 dönemi arasındaki finansal verilerini panel veri analizi ile inceleyerek banka karlılığını etkileyen faktörleri belirlemiştir. Takibe düşmüş olan krediler, faaliyetlerin giderleri, banka büyüklükleri, bankaların sermayeleri, faiz dışı gelirleri ve ekonomik büyüme değişkenlerinin aktif karlılığı anlamlı derecede etkilediğini tespit etmiştir.
Kırcı Çevik ve Boran (2020)	Çalışmalarında Türkiye'deki 23 bankanın 2005-2016 yılları arasına ilişkin finansal verilerini kullanarak karlılıklarına etki eden faktörleri Camels modelini kullanarak ölçümlemişler. Modelde değişken olarak sermaye yeterliliğini, aktif kalitesi oranını, kazanç kabiliyet oranını, likidite oranını, yönetim kalitesi oranını ve piyasa risklerine duyarlılık oranını kullanmışlardır. Sermaye yapısı güçlü olan bankaların sermaye karlılıklarının da yüksek olduğunu belirlemişlerdir.
Jadah vd. (2020)	Çalışmalarında Irak'ta yer alan 18 bankanın 2005-2017 yılları arasındaki finansal verilerini panel veri yöntemi analiz ederek banka büyüklüğünün, toplam aktiflerin, öz kaynağın ve toplam kredilerin toplam varlıklara oranı, GSYİH büyümesi ve hükümetin etkinliğinin Irak bankalarının karlılığı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu, kredi riski, enflasyon, faiz oranı, işsizlik ve siyasi istikrarsızlığın banka karlılığı üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.
Ghafar vd. (2021)	Çalışmalarında; 2009 ile 2018 yılları arasındaki dönem için Irak'taki ticari bankaların karlılığı üzerinde Likidite, borç kaldırıcı, dağıtılmamış karlar, banka büyüklüğü, büyüme oranı ve bankanın yaşı gibi faktörlerin etkisini çoklu doğrusal regresyon modeli ve Brinson korelasyon katsayısı kullanılarak analiz etmişlerdir. Likidite oranının, kaldırıcı oranının, dağıtılmamış kâr oranının, banka büyüklüğünün ve büyüme oranının Irak ticari bankalarının karlılığı üzerinde olumlu, bankanın yaşının olumsuz etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.
Yaman (2021)	Çalışmasında Türkiye'deki 20 bankanın 2009 ve 2018 yılları arasındaki finansal verilerini panel veri analizi ile incelemiş sermaye yeterliliği, mevduat kalemleri, finansal varlıklar, kredi yatırımları kısa vadeli borçları ödeyebilme ve giderleri gelirlere dönüştürme faktörlerinin karlılık üzerinde olumlu etki, alınan krediler, likit aktifler ve çalışan harcamalarının negatif etki yaptığını tespit etmiştir.

Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde; Türkiye'deki bankalarda karlılık üzerinde etkili olan faktörlerin ağırlıklı olarak faaliyet giderleri, banka büyüklüğü, sermaye yeterlilik oranı, likit aktifleri ve sermaye oranı olduğu, Irak bankacılık

sektörü için ise banka büyüklüğü, toplam aktifler, özkaynak büyüklüğü, toplam krediler/toplam aktiflerin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Bankacılık sektörü ülkelerde önemli bir role sahip olan, ekonomik anlamda hem bireylerin hem de ülke içerisindeki şirketlerin kredi yoluyla finansal açıdan desteklenmesini sağlayan önemli bir işleve sahiptir. Bankacılık sektörünün bu önemi ve rolüne bağlı olarak literatürde banka karlılığını etkileyen faktörleri inceleyen çokça çalışma bulunmaktadır. Yazında yer alan bu tür çalışmalar bankacılık sisteminin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Göreceli olarak az gelişmiş bir ekonomi olan Irak özelinde en güncel verilerle yürütülen bu çalışmanın hem sektör liderlerine hem politika yapıcılara hem de bilim camiasına faydalı bilgiler sunacağı ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmada panel regresyon analizi kullanılmış, analizlerde Irak'ta faaliyet gösteren 14 bankanın 2015-2021 yılları arasındaki aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve finansal oranları veri olarak kullanılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen bankalara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Çalışmaya Dahil Edilen Irak Bankaları

1	Irak Yatırım Bankası
2	Birleşik Yatırım Bankası
3	Babil Bankası
4	Yatırım ve Finansman Ekonomi Bankası
5	Sümer Ticaret Bankası
6	Khaleej Ticaret Bankası
7	Musul Kalkınma ve Yatırım Bankası
8	Irak Birliği Bankası
9	Ashur Uluslararası Yatırım Bankası
10	Mansur Yatırım Bankası
11	Abur Al Irak Bankası
12	Irak Ticaret Bankası
13	Irak Orta Doğu Yatırım Bankası
14	Bağdat Bankası
Not: Irak'ta faaliyet gösteren 74 banka bulunmasına rağmen analiz döneminde verilerine eksiksiz ulaşılabilen banka sayısı 14'tür.	

Tablo 3, çalışmada kullanılan değişkenlere ait bilgileri göstermektedir.

Tablo 3: Araştırma Değişkenleri ve Veri Seti

Seri	Değişkenler
ROA	Aktif Karlılığı
ROE	Özkaynak Karlılığı
LogTA	Toplam Aktiflerin Logaritması
BA	Borç Toplamı/Aktif Toplam
KAAT	Kredi ve Alacaklar/Aktif Toplam
DFAT	Diğer Faaliyet Giderleri/Aktif Toplam
SYO	Sermaye Yeterlilik Oranı
TMTA	Toplam Mevduat/Toplam Aktif
FGFEGI	Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri
TAKRTOKR	Takipteki Krediler/Toplam Krediler
LATA	Likit Aktifler/Toplam Aktif

Not 1: Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin veriler Irak Merkez Bankası ve Irak Menkul Kıymetler Borsasına ait web sitesinden temin edilmiştir.
Not 2: Çalışmada kullanılan değişkenler, literatürde yer bulan ve verisine ulaşılabilen değişkenler arasından seçilmiştir.

Literatür bulgularına dayanarak oluşturulan, aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı için tasarlanan hipotezler aşağıdaki gibidir.

H1: Irak Bankacılık sektöründe yer alan bankaların finansal oranlarının aktif karlılığı (ROA) üzerinde etkisi vardır.

H2: Irak Bankacılık sektöründe yer alan bankaların finansal oranlarının özsermaye karlılığı (ROE) üzerinde etkisi vardır.

4. Bulgular

Irak Bankalarının aktif ve özsermaye karlılıkları ile finansal oranlarına yönelik değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler	Gözlem	Minimum	Ortalama	Maksimum	Standart Sapma
ROA	98	0,0001	0,0020	0,0300	0,0072
ROE	98	0,0002	0,2130	0,8178	0,2773
LogTA	98	11,5100	11,7452	12,1900	0,1744
BA	98	0,0005	0,4424	1,0200	0,2242
KAAT	98	0,0120	0,3587	9,6691	0,9713
DFAT	98	0,0016	0,0101	0,0271	0,0052
SYO	98	0,1730	1,4898	7,2880	1,3685
TMTA	98	0,0156	0,3518	0,9698	0,1989
FGFEGI	98	0,0148	10,7343	221,6971	28,8778
TAKRTOKR	98	0,0011	0,2751	1,3540	0,3256
LATA	98	0,0081	0,4396	1,2812	0,2773

Tablo 4'te yer alan veriler değerlendirildiğinde, ele alınan dönem içerisinde bankaların zarar etmedikleri görülmektedir. Bankaların sahip oldukları aktif başına üstlendikleri ortalama borç düzeyi %50'nin altında kalmıştır. Bu durum bankaların finansal risk düzeylerini yönetebilecek düzeyde olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Kredi ve alacakların aktif toplamına oranının ortalama %35 düzeyinde olduğu, toplam mevduatın aktif içindeki payının yine ortalama %35 civarında olduğu, vade unsurundan bağımsız olarak kredilerin toplanan mevduatlarla finanse edilebildiği belirlenmiştir. Faiz gelirlerinin faiz giderlerinin ortalama 10 katı kadar olduğu, bu göstergenin bankalar için olumlu nitelikte olduğu değerlendirilmiştir.

Çalışmada kullanılacak olan panel veri regresyon analizleri öncesinde sonuçların hatalı bir şekilde yorumlanmaması için (Gujarati, 2009) değişkenlerin durağanlığı kontrol edilmelidir. Çalışmada kullanılan panel verilerin durağanlığı, Pesaran CADF birim kök testi ile sınanmıştır. Tablo 5, değişkenlere ilişkin verilerin durağanlık analizi (birim kök testi) sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5: Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	t-bar	CV10	CV5	CV1	Z	p
ROA	-4.588	-2.760	-2.920	-3.210	-5.574	0.000*
ROE	-3.821	-2.760	-2.920	-3.210	-3.744	0.000*
LogTA	-1.902	-2.760	-2.920	-3.210	0.828	0.796
BA	-2.409	-2.760	-2.920	-3.210	-0.380	0.352
KAAT	-4.249	-2.760	-2.920	-3.210	-4.766	0.000*
DFAT	-1.340	-2.760	-2.920	-3.210	2.169	0.985
SYO	-1.580	-2.760	-2.920	-3.210	1.597	0.945
TMTA	-1.270	-2.760	-2.920	-3.210	2.335	0.990
FGFEFGI	-4.414	-2.760	-2.920	-3.210	-5.157	0.000*
TAKRTOKR	-2.716	-2.760	-2.920	-3.210	-1.112	0.133
LATA	-2.298	-2.760	-2.920	-3.210	-0.114	0.454

Not: *, %10 düzeyinde birim kök içerdiğini ifade etmektedir.

Tablo 5'teki bulgulara göre ROA, ROE, KAAT ve FGFEFGI birim kök içermektedir. Bu nedenle bu değişkenlerin birinci farkları alınıp durağan hale getirilerek analizlere dahil edilmiştir.

Serilerin durağanlığı sağlandıktan sonra panel veri analizinin rassal etkili mi yoksa sabit etkili mi modelleri çözümleyeceği belirlenmelidir. Bu hususun belirlenmesi için de her bir modele Hausmann testi uygulanmış ve test sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6: Hausman Testi Sonuçları

Modeller	Hausman Testi Olasılık Sonuçları	Seçilen Model
Model 1 Aktif karlılığı (ROA) için	Prob>chi2 = 0.9922	Rassal Etkiler Modeli
Model 2 Özsermaye karlılığı (ROE) için	Prob>chi2 = 0.0000	Sabit Etkiler Modeli

Tablo 6'daki Hausman testi sonuçlarına göre model 1 için rassal etkiler modelinin model 2 için ise sabit etkiler modelinin çözümlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Varyans Artış Faktörü (VIF) analiz sonuçlarının yer verildiği Tablo 7'ye göre, (tüm değerler 10'un altında olduğu için) çalışmanın bağımsız değişkenleri arasında çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığı tespit edilmiştir (Büyükuysal ve Öz, 2016, s. 111).

Tablo 7: Varyans Artış Faktörü (VIF) Analiz Sonuçları

Değişkenler	R ²	VIF
LogTA	15,234	0,92
BA	9,872	0,81
KAAT	9,787	0,75
DFAT	7,111	0,53
SYO	5,638	0,76
TMTA	4,181	0,88
FGFEFGI	3,286	0,62
TAKRTOKR	2,507	0,77
LATA	0,615	0,80

Bir regresyon modelindeki seriler arasında mevcut olan hatalar bağımsız olmalıdır ve bunun tespiti için Durbin Watson testi yapılmaktadır. Bu test sonucunda hesaplanan test değeri 1,0 ile 2,5 arasında olmalıdır. Tablo 8'de sunulan ve "kalıntılarda otokorelasyon bulunmadığı" boş hipotezini test eden Durbin-Watson testi sonuçlarına göre ROA için hesaplanan istatistik değeri (1,29), Model 1 için hataların bağımsız olduğunu, buna karşın ROE için hesaplanan istatistik değeri (0,52) ise Model 2 için hata terimleri arasında bağımlılık olduğunu göstermektedir. Bu durumda Model 2'nin hata terimleri arasındaki ilişkinin anlamsız olduğu görülmektedir (Kır ve Talebi, 2013, s. 61). Bu nedenle Model 2'nin çözümlenmesinde otokorelasyon varlığında tutarlı sonuçlar sunan Arellano, Froot ve Rogers tahmincisi kullanılmıştır (Yerdelen Tatoğlu, 2013).

Tablo 8: Durbin-Watson Test Sonucu

Modeller	Durbin- Watson Test İstatistiği
Model 1:Aktif karlılığı (ROA) için	1,29
Model 2:Özsermaye karlılığı (ROE) için	,525

Çalışmada Irak'taki bankaların karlılığını temsilen kullanılan iki bağımlı değişkenden biri olan aktif karlılığına (ROA) etki eden faktörleri içeren panel regresyon analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Aktif Karlılığı (ROA) için Panel Regresyon Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken: ROA Rassal Etkiler Modeli	Katsayı	Olasılık
LogTA	-22.08404	0.000
BA	-8.005967	0.000
KAAT	1.009717	0.009
DFAT	19.80634	0.765
SYO	-.8048338	0.006
TMTA	29.82322	0.000
FGEFGI	.8361415	0.001
TAKRTOKR	2.144329	0.065
LATA	-3.716481	0.014
Sabit	245.7937	0.000
Prob>F = 0.0000 Düzeltilmiş R ² : 0,39		

Tablo 9'da panel veri analizi ile çözümlenen rassal etkiler modelinin bir bütün olarak %1 anlamlılık seviyesinde anlamlı olduğu, modelin F istatistik değerinden anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle bağımlı değişkendeki değişim modelde yer alan bağımsız değişkenlerce istatistiki açıdan anlamlı bir şekilde açıklanabilmektedir. ROA sabit etki modeline göre Irak Bankalarında 2015-2021 yılları arasında aktif karlılığına LogTA (B= -22.0840; p<0.01), BA (B=-8.0060; p<0.01), KAAT (B=1.0097; p<0.01), SYO (B=-0.8048; p<0.01), TMTA (B=29.8332; p<0.01), FGEFGI (B=0.8361; p<0.01) ve LATA (B=-3.7165; p<0.05) serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 9'daki sonuçlara göre borçların aktife oranındaki artış aktif karlılığını düşürmekle beraber mevduatlardaki artış aktif karlılığını artırmaktadır. Bunun nedeni mevduat dışı borçlanma maliyetlerinin mevduat maliyetlerine göre daha yüksek olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yine sonuçlar göstermektedir ki kredilerin aktif toplamına oranındaki artış aktif karlılığını artırmakta ancak aktif toplamı ile likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı arttıkça bankaların aktif karlılığı azalmaktadır. Bu durumun nedeni aktif içerisinde yer alan kredilerin getirisinin diğer aktif kalemlerin getirisinden daha yüksek olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosundaki artış aktif karlılığını azaltmakta, faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı arttıkça aktif karlılığı artmaktadır.

Çalışmanın bir diğer değişkeni olan özkaynak karlılığına (ROE) etki eden faktörleri içeren panel regresyon analizi sonuçları ise Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10: Özsermaye Karlılığı (ROE) için Panel Regresyon Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken: ROE Sabit Etkiler Modeli	Katsayı	Olasılık
LogTA	-22.41142	0.000
BA	-8.414317	0.503
KAAT	1.055613	0.001
DFAT	-6.614531	0.948
SYO	-.7957484	0.022
TMTA	30.51557	0.000
FGFEGI	.8635472	0.002
TAKRTOKR	2.395221	0.161
LATA	-3.713544	0.001
Sabit	181.1567	0.001

Prob>F=0.000 Düzeltilmiş R²: 0,339

Sabit etki modeline göre özsermaye karlılığı üzerinde logTA (B= -22.4114; p<0.01), KAAT (B=1.0556; p<0.01), SYO (B=-0.7957; p<0.05), TMTA (B=30.5156; p<0.01), FGFEGI (B=0.8635; p<0.01) ve LATA (B=-3.7135; p<0.01) serilerinin etkisi anlamlıdır.

Elde edilen bulgular, beklenildiği üzere, ROA için çözümlenen model ile (diğer faaliyet giderlerinin toplam aktife oranı hariç) etki yönü bakımından benzer sonuçlara sahiptir. Özetle analize konu Irak bankalarında 2015-2021 döneminde aktif karlılığını etkileyen değişkenlerin aynı doğrultuda özkaynak karlılığını da etkilediği tespit edilmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı Irak bankalarında karlılığı etkileyen rasyoları incelemek ve finansal oranların bankaların aktif ve özsermaye karlılığı üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Belirlenen amaç doğrultusunda Irak bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 14 bankanın 2015-2021 yılları arasındaki finansal oranları veri olarak kullanılmış, ilgili veriler panel regresyon modellerinin çözümlenmesi ile analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, kredi ve alacakların aktif toplamına oranının, toplam mevduatın aktife oranının ve faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranının aktif karlılığını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Diğer taraftan aktif büyüklüğünün, borçların aktif toplamı içindeki payının, sermaye yeterlilik rasyosunun ve likit aktiflerin toplam aktif içindeki payının aktif karlılığına negatif yönde etki ettiği tespit edilmiştir.

Özkaynak karlılığı için yapılan analizler, kredi ve alacakların aktif toplamına oranının, toplam mevduatın aktife oranının ve faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranının özkaynak karlılığını pozitif olarak etkilediğini göstermektedir. Buna karşın aktif büyüklüğü, sermaye yeterlilik rasyosu ve likit aktiflerin toplam aktif içindeki payı özkaynak karlılığını negatif olarak etkilemektedir.

Mevduatın aktif içindeki payının artması aktif karlılığını ve özkaynak karlılığını artırmaktadır. Bu durum Irak bankacılık sektörü için mevduatın önemine işaret etmektedir. Karlılığın artırılması için mevduatların artırılması yönünde çabalar fayda sağlayacaktır. Yine kredilerin aktif içindeki payının artması, aktif karlılığını ve özkaynak karlılığını olumlu etkilemektedir. Bankaların yasal sınırlar içerisinde maksimum kredi hacmine ulaşması karlılıklarını artırabilmeleri için önem arz etmektedir. Bununla birlikte toplam aktifteki artışın karlılığı negatif etkilediği görülmektedir. Kredilerdeki artışın ise karlılığı artırdığı görülmektedir. Bu durum Irak bankacılık sektörü için beklendiği üzere kredi dışındaki aktiflerin karlılık açısından verimsizliğine işaret etmektedir. Benzer şekilde mevduatlardaki artışın aktif karlılığını artırırken borçlanma oranlarındaki artışın, aktif karlılığını azaltması Irak bankacılık sektöründe mevduat dışındaki borçlanmalardaki verimsizliğe işaret etmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, banka yöneticileri, politika yapıcılar ve araştırmacılara yönelik birtakım çıkarımlarda bulunulmasına imkân tanımaktadır. Yöneticiler ve sektörü düzenleyici kurumlar bankaların mevduatlarını ve kredilerini daha da artırıcı, likit varlıklarını ve sermaye yeterlilik rasyolarını ise azaltıcı politikalar geliştirmek suretiyle aktif ve özsermaye karlılıklarını artırabilirler.

Sonraki çalışmalar, farklı değişkenlerin kullanılması suretiyle literatüre katkı sağlayabilir. Farklı analiz yöntemleri ve farklı veri dönemlerinin kullanılması ile yapılacak çalışmalar da akademik yazının genişletilmesinde faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Aydın, Y. (2019). Türk Bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 181-189.
- Büyükuysal, M. Ç. ve Öz, İ. İ. (2016). Çoklu doğrusal bağıntı varlığında en küçük karelere alternatif yaklaşım: Ridge Regresyon. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 110-114.
- Dietrich, A. ve Wanzenried, G. (2014). The determinants of commercial banking profitability in low-, middle-, and high-income countries. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 54(3), 337-354.

- Dizgil, E. (2017). Türkiye'deki mevduat bankalarının karlılığını etkileyen mikro düzeyli faktörler üzerine ampirik bir araştırma. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 11 (2), 31-52.
- Ghfar,S., Abdullah, H. ve Van Rasul, H. (2021). Bank profitability measurements and its determinants: an empirical study of commercial banks in Iraq. *Journal of Zankoy Sulaimani*, 4(22), 607-627.
- Gujarati, D. N. (2009). *Basic Econometrics*. Tata McGraw-Hill Education, New Delhi.
- Güngör, B. (2007). Türkiye'de faaliyet gösteren yerel ve yabancı bankaların kârlılık seviyelerini etkileyen faktörler: Panel veri analizi. *İktisat İşletme ve Finans*, 22 (258), 40-63.
- Ibrahim, S. S. (2017). The Impacts of liquidity on profitability in banking sectors of Iraq: a case of Iraqi Commercial Banks. *Journal of Finance & Banking Studies*, 6(1), 113-121.
- Jadah, H. M., Alghanimi M.H.A., Al-Dahaan, N.S.H. ve Al-Husainy, N.H.M., (2020). Internal and external determinants of Iraqi Bank profitability. *Banks and Bank Systems*, 15(2), 79-93.
- Kapita. (2022). Iraqi Banking sector and financial infrastructure overview. <https://kapita.iq/content/issue/overview-iraqi-banking-sector-and-financial-infrastructure/> (Erişim Tarihi: 10.07.2023).
- Kır, C. ve Talebi, N. (2013). Türkiye'de sigorta şirketlerinin yönetim kurulu üye sayısını etkileyen faktörler. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 29(30), 53-64.
- Kırcı Çevik, N. ve Boran, A. (2020). Türkiye'de faaliyet gösteren ticaret bankalarının karlılığını etkileyen içsel faktörler: 2005-2016 yılları arası panel veri analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19 (4), 1735-1750.
- Küçükbay, F. (2017). Banka kârlılığını etkileyen faktörler: Avrupa Birliği Bankaları ve Türk Bankaları arasında bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 24 (1), 137-149.
- The World Bank. (2022). Iraq economic monitor a new opportunity to reform. international bank for reconstruction and development. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099729211162223616/pdf/IDU0f98d9eec05e2a04817093f20fc8a1c0db448.pdf/> (Erişim Tarihi: 14.07.2023).

Yaman, S. (2021). Bankalara özgü faktörlerin banka karlılığına etkisi: Türkiye bankacılık sektörü üzerine panel veri analizi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 3 (2), 77-100.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2013). *Panel Veri Ekonometrisi*. İstanbul: Beta Basım.

Zargan, S. T. (2010). Financial analysis and its impact on credit risk. *Baghdad College of Economics University Journal*, 23, 1–21.

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedir. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Factors Affecting the Profitability of Banks in Iraq

Extended Abstract

1. Introduction

Banks contribute to financial stability as important actors in the execution of monetary policies. Focusing on the development of various services and products that contribute to economic development, banks also play an important role in ensuring the continuity of financial and commercial activities. In all economic systems, the banking sector is of great importance both in preventing the unregistered economy and in establishing a solid and strong economic system. Banks are important institutions in terms of utilizing passive funds as well as being a source of credit/cash for businesses and individuals. In order to ensure the continuity of banks' activities, their profitability must be sustainable. With the aim of profitability to be sustainable, it is necessary to know the factors that affect profitability. Due to this necessity, factors affecting bank profitability have been frequently investigated in the literature. Investigating the factors affecting bank profitability in underdeveloped or developing economies will contribute to the development of the relevant economies. Therefore, in this study, factors affecting profitability of the Iraqi banking sector were investigated.

2. Methodology

In this study, where panel regression analysis was preferred, annual data of 14 banks operating in Iraq between 2015 and 2021 were used. In this context, return on assets and equity capital were used as dependent variables in the study. The independent variables of the study are the logarithm of total assets, total debt/total assets, loans and receivables/total assets, other operating expenses/total assets, capital adequacy ratio, total deposits/total assets, interest income/interest expenses, non-performing loans/total loans and liquid assets/total assets ratios.

3. Results and Discussion

According to the analysis results, it has been determined that the ratio of loans and receivables to total assets, the ratio of total deposits to assets and the ratio of interest income to interest expenses positively affect asset profitability. On the other hand, it has been determined that asset size, the share of debts in total assets, capital adequacy ratio and the share of liquid assets in total assets have a negative impact on asset profitability.

Analyzes conducted for return on equity shows that the ratio of loans and receivables to total assets, the ratio of total deposits to assets, and the ratio of interest income to interest expenses positively affect return on equity. On the other hand, asset size, capital adequacy ratio and the share of liquid assets in total assets negatively affect return on equity.

4. Conclusion

According to the results of the analysis conducted for the purpose of this study, increasing the share of deposits in assets increases asset profitability and return on equity. This situation points to the importance of deposits for the Iraqi banking sector. Efforts to increase deposits to increase profitability will be beneficial. Again, the increase in the share of loans in assets positively affects the return on assets and return on equity. It is important for banks to reach maximum loan volume within legal limits so as to increase their profitability. However, it is seen that the increase in total assets negatively affects profitability. It is seen that the increase in loans increases profitability. This situation points to the inefficiency of assets other than loans in terms of profitability, as expected for

the Iraqi banking sector. Similarly, while the increase in deposits increases asset profitability, the increase in borrowing rates reduces asset profitability, indicating the inefficiency in borrowings other than deposits in the Iraqi banking sector.

The findings obtained in this study enable some inferences to be made for bank managers, policymakers and researchers. Managers and sector regulatory bodies can increase their asset and equity capital profitability by developing policies that further increase banks' deposits and loans and reduce their liquid assets and capital adequacy ratios.